

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЭДНЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННИКАУ ВССР

№ 55 (1277)

Серада, 9 ліпеня 1958 года

Цана 40 кап.

Вялікая актыўнасць

У сувязі з падрыхтоўкай да сарагоддзя Савецкай Беларусі вялікую творчую актыўнасць праяўляюць на Гродзеншчыне ўдзельнікі мастацкіх калектываў, самадзейных мастакоў і кампазітараў, народныя ўмельцы.

Пачынаючы з сакавіка гэтага года, на распрадаваным абласным упраўленнем культуры і Домам народнай творчасці графіку, наладжаны абмен творчымі справаздачымі канцэртамі паміж самадзейнымі калектывамі раённа-вобласці. Такія абменныя канцэрты праходзяць і паміж калектывамі сельскай мастацкай самадзейнасці. Надаўна адбылася творчая спрэчка драматычнага калектыву Слонімскага Дома культуры ў горадзе Гродна. Слонішчкі паказалі п'есу Барыса Гарбатова «Юнацтва бяскоў», якая была цэла сутра гэтага гадзіна. Пасля заканчэння спектакля было наладжана абмеркаванне работ самадзейных артыстаў, у якім прынялі ўдзел прадстаўніцы грамадзянсці, артысты абласнога тэатра на чале з галоўным рэжысёрам І. Папавым.

Хутка адбудуцца агляды сельскай мастацкай самадзейнасці раённых дамоў культуры, з адначасовым паказам твораў народных умялаў, мастакоў. У вяршыні будзе праведзены абласны агляд мастацкай самадзейнасці, на якім вылучацца лепшыя калектывы для ўдзелу ў дзякае самадзейнага мастацтва ў гонар свята Савецкай Беларусі.

Побач з аглядам мастацкай самадзейнасці ў Доме народнай творчасці адкрыецца выстаўка работ самадзейных мастакоў. Ужо цяпер працы нашых народных майстроў — разьбяр Ф. Быка і Г. Мацюка, вышывальшчыцы Б. Любавіч экспануюцца нават у музеях Масквы. У выстаўцы гэтага года прадугледжваецца значнае павелічэнне ўдзельнікаў з больш цікавымі экспанатамі.

Мы правалі некалькі творчых нарад з самадзейнымі кампазітарамі, паэтамі, мастакамі, народнымі ўмельцамі вобласці. Гэтыя нарады накіравалі дзейнасць народных талентаў на адлюстраванне ў іх творах асаблівасцей свайго раёна, свайго мацоваці. Былі створаны секцыі, на якіх абмяркоўваліся тэмы твораў і адначасова даваліся парады і завагі народным умялацям па ўсіх узнётых пытаннях.

Цікавыя падарункі рыхтуюць да сарагоддзя ВССР самадзейныя скульптары А. Ліпень, разьбяр С. Бык; інкрустатары з Поразаўскага і Дзятлаўскага раёнаў тт. Ключынскі і Гарадзі працуюць над сталінітавай шкатулкай з адлюстраваннем перыядаў развіцця Савецкай Беларусі, а таксама над панно з рознакаляровага шкла на масцовыя тэмы з партрэтаў У. І. Леніна.

Майстры па дрэву і кераміцы тт. Мацюк, Церлюк, Валодзька, Наверка, Шуквецкі, Варона з Зельвенскага, Слонімскага, Бараніцкага, Дзятлаўскага, Казлоўшчынскага раёнаў працуюць над цікавымі тэмамі, у якіх адлюструюць развіццё прамісловасці і сельскай гаспадаркі вобласці. Жываліцы горада Гродна, Нанагрудскага, Жалудзецкага, Мастоўскага і Васілішкаўскага раёнаў працуюць над новымі карцінамі і дэкарацыямі, у якіх уяўляюць нашу родную Савецкую Беларусь, яе багатую прыроду.

Намы ткачыкі рыхтуюць габелен «Ленін з народам», памер яго 4x5 метраў. У хуткім часе яны пачнуць ткаць новыя габелен на эскізу мацовага мастака т. Параніна на тэму «40 год Савецкай Беларусі». Ткачыча з Жалудзецкага раёна Місевич працуе над вельмі прыгожымі шарпанымі дыванамі і пясамі.

Самадзейныя кампазітары Гродзеншчыны разгарнулі падрыхтоўку да слаўнага юбілея. Вядомы гродзенскі самадзейны кампазітар А. Шыдлоўскі стварыў рад новых песняў, у якіх уяўляюцца каліграфічныя і прыгожыя рытмічныя крокі. Студэнт педагагічнага інстытута Пішчэнка ў сарадзінцы з малодой паэткай, студэнткай гэтага ж інстытута Я. Сідаровіч напісалі цікавыя песні, сярод якіх вылучаецца «Гродзенскі вальс». Вялікую работу праводзіць самадзейны кампазітар А. Аржанікаў, П. Пікалаў, Л. Ляшанка, У. Шыркевіч. Кіраўнік Гродзенскага ансамбля песні і танца П. Радалішкі сваю новую песню «Неман і Вісла» прысвяціў дружбе паміж беларускім і польскім народам. Працуюць над новымі творами, нацы мацовыя кампазітары імяніцы ў сваіх творах захавалі асаблівасці беларускай песнянай творчасці.

Абласное Упраўленне культуры і Дома народнай творчасці правалі курсы кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці па жанрах — драмы, хору, народных інструментаў, танцаў і масавікоў-дэкайнікаў. На гэтых курсах

навучалася сто чалавек. У тэрытэрыяльна-метадэмы Дома народнай творчасці сумесна з работнікамі Слонімскага раёндзела культуры і раёнага Дома культуры правалі ў райцэнтры вясельныя семінары.

Абласны Дом народнай творчасці да свята рэспублікі рыхтуе зборнік твораў самадзейных кампазітараў.

У пачатку ліпеня будзе арганізавана фальклорная экспедыцыя па збору народна-песняў і танцаў. У склад экспедыцыі ўвойдуць метадэмы Дома народнай творчасці, студэнты педагагічнага інстытута, работнікі музея.

Пры гродзенскім парку культуры і адпачынку створаны ансамбль песні і танца, у склад якога ўвайшлі больш ста ўдзельнікаў. Над кіраўніцтвам Аляксандра Радалішкі і Ларыса Ляшанкі ансамбль рыхтуе вялікую праграму з песняў на мацовыя тэмы.

П. ДАКУКА,
дырэктар Гродзенскага абласнога Дома народнай творчасці.

КАЛІ ПАСКА, ЗАПРАШАЕМ.
ГОСЦЕЙКІ, НА СВЯТА.
ХЛЕБАМ-СОЛЛЮ СУСТРАКАЕМ
І СЯСТРУ, І БРАТА.

Плакат мастака В. Ягорава, выпушчаны Беларускай выдэстватам да 40-годдзя Савецкай Беларусі.

Слова да кампазітараў і драматургаў

Дзейна рыхтуюцца да 40-годдзя Беларускай ССР рабочыя клубы Крывяцкага імя ментна-шыфернага камбіната. Асноўную ўвагу праўдзены і актыўны клуб наважы прыцягненню новых удзельнікаў у мастацкую самадзейнасць, каб зрабіць яе сапраўды масавай.

Пачаўшы самадзейнае гурткі ў апошні час значна актывізавалі сваю дзейнасць. У шыферным лэгу арганізаваны новы хор, у якім прымае ўдзел звыш 50 рабочых і работніц, у аэлектрэху — аркестр народных інструментаў. Душой гэтай справы з'яўляецца начальнік цэха Іван Мітрафанавіч Сарокаў. У лабараторыі амаль усе ўдзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці. Танцавальная група падрыхтавала беларускія народныя танцы «Брыжачко», «Юрачка». Ёсць у лабараторыі і драматычны гурток, якім кіруе інжынер-аналітык Алена Ільінічэна Аманова, ёсць і хор, чыталінікі мастацкага слова, складальнікі і выканаўцы чыстуша на масцовыя тэмы.

Калектыв мастацкай самадзейнасці пры клубе наважы прадрываеца налічвае зараз каля 200 чалавек. Працуюць розныя самадзейныя гурткі. Асабліва масавым з'яўляецца хор. Ён налічвае да 70 чалавек. Удзельнічаюць у ім не толькі маладыя, але і старыя рабочыя. Ужо больш 20 год спявае ў хоры слесар-інструментальшчык М. Жарын. У рэпертуары хору значнае месца займаюць творы беларускіх кампазітараў і народныя песні. Але трэба сказаць, што ў апошні час беларускія кампазітары мала стваралі новых песняў. І таму рэпертуар харавых калектываў аднастайны: што спяваюць у адным хоры, то выконваюць і ў іншых. А хочацца, каб кожны хор адрозніваўся найвышэй і багаццем свайго рэпертуару. Тое ж самае і з танцамі. На працягу многіх год выконваюцца алы і тыя ж беларускія танцы, а новых няма. Сур'ёзна папраку засудоўваюць і беларускія драматысты. Наш клубны драматычны гурток харматэацка звыш засудоў

жаны аўтарытэтам у калектыве прадрываеца. Пачаў ён з аднактовак, а цяпер ставіць складаныя шматактовыя спектаклі. Гледачы просяць: пастаўце добрую беларускую п'есу пра жонкі і працу рабочых. Мы ўчэніліся за гэтую прапанову, як жакуць, абедзюма рукамі. Пачалі перагледзі і варуціць творы беларускай драматургіі за апошнія гады, але такой п'есы не знайшлі.

Хочацца спадзявацца, што беларускія кампазітары і драматургі не застануцца ў даўгу перад мастацкай самадзейнасцю і прыкладуць усе свае намаганні, каб да 40-годдзя рэспублікі даць новыя добрыя творы.

Дзейнасць гуртковай і калектываў мастацкай самадзейнасці была б больш плённай, калі б яны атрымалі пастаянную і змястоўную метадэму дапамогу. Але яе нешчы гэтага дапамогай Магілёўскі абласны Дом народнай творчасці. Ужо больш года, як не збіраўся семінар кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці прафэсійных клубаў. Даўным-даўно мы не бачылі ў сваім клубе метадэмы Дома народнай творчасці. А практычна дапамога ў дні падрыхтоўкі да вялікага свята беларускага народа была б свесчасовай і карыснай.

Абласны Дом народнай творчасці выпускае час ад часу «Рэпертуарны лісткі» для калектываў і гуртковай мастацкай самадзейнасці. Справа гэта добрая і патрэбная. Але «Рэпертуарны лісткі» захоўваюцца на месцы з вялікім спазненнем. Так, напрыклад, «лісткі» з першамайскім рэпертуарам трапілі ў наш клуб перад самым святам, калі ўжо быў падрыхтаваны святковы канцэрт, і, зразумела, не мог быць выкарыстаным. Больш апярэтынасці ў рабоце, таварышы з Магілёўскага абласнога Дома народнай творчасці!

В. СІМАНКОВ,
мастацкі кіраўнік клуба Крывяцкага цэментна-шыфернага камбіната.

Агітбрыгада на вёсцы

У Іваніўскім раённым Доме культуры створана мастацкая агітбрыгада ў складзе 15 чалавек. Складаюць яе дэкамаціра, «Светлы шлях», «Маяк сацыялізма», «Чырвоны звазда», «Шлях да камунізму».

Члены агітбрыгады аказваюць практычную дапамогу сельскім установам культуры ў стварэнні наглядных агітэцкіх падборак рэпертуару для гуртковай мастацкай самадзейнасці.

Зараз агітбрыгада выязджае ў калгасы з праграмай, падрыхтаванай у гонар 40-годдзя Савецкай Беларусі. Як жаданых

ПРЫНЯТЫ Вярхоўным Саветам СССР Закон «Аб далейшым развіцці калгаснага ладу і рэарганізацыі машына-трактарных станцый» адкрывае перад калгасамі неабмежаваныя магчымасці іх бурнага эканамічнага развіцця. Багатыя тэхнікі, вялікая армія кваліфікаваных механізатарскіх кадраў, яка прыгожым чынам укаласі, спрымаюць далейшае тэхнічнае прагрэсу сельскагаспадарчай вытворчасці, павышэнню дабрабыту савецкага народа.

У сувязі з гэтым перад калгасамі паўстаюць новыя, выдатныя перспектывы іх далейшага развіцця. Калгасам пад сілу і неабходна разгарнуць цяпер работу на выкарыстанню ў вялікіх маштабах мацовых сыравінных і энергетычных рэсурсаў. Важнае значэнне ў гэтай галіне павіна заняць праблема выкарыстання сілы ветру для энергетыкі.

Венер — адна з невычарпных крыніц энергіі. Ператварэнне чалавечай сілы ветру ў іншы від энергіі — механічную, электрычную — можа значна павялічыць энергетычны баланс зямельнай гаспадаркі, галоўным чынам сельскай энергетыцы. Запасы энергіі ветру вялікія і яны павольна да запасаў вадзяных патокаў, якія няспына абнаўляюцца.

Вядомы акадэмік П. Лазаў папідліў, што энергія вугалю, які штогод спаляецца на ўсім свеце, у тры тысячы разоў меншая той энергіі, якую кожны даць за гэты час паветраныя пянькі.

Выкарыстанне энергіі ветру — «блакітная вугаль» — не патрабуе пабудовы шматлікіх, вялікіх выдаткаў на будаўніцтва ліній перадач; тут не трэба выкарыстоўваць сродкі на разведвальныя і вышукальныя работы, як гэта бывае пры выкарыстанні энергіі ваты вугалю і нафты і інш. Апрача таго, наладжванне ветрухавой не звязана з вялікімі выдаткамі на абудаванне энергія ветру ў тры-пяць разоў больш танная энергія, што атрымліваецца ад нафтавых рухавікоў. Нарэшце, энергія ветру распаўсюджана ўсюды і ў неабмежаванай колькасці.

Нажалі, нягледзячы на гэтыя і іншыя многія перавагі і параўнанні з энергіяй ваты, пытанні тэхнічнага выкарыстання энергіі ветру не атрымалі шырокага развіцця.

Недзяга сказаць, што асноўнай прычынай раней павольнага ўкараення вына-

Добрая традыцыя

Ля будынка тэатра ў некалькі радоў выстраіліся гурткі і лекцыяны аўтаматны. Гэта калгаснікі з «Сіскі», «Чырвонай зоркі», «Расіі» і іншых калгасаў Магілёўскага раёна прыехалі на спектакль «Вясёлка» Русскага ўкраінскага музычна-драматычнага тэатра.

У гэтага тэатра, які зараз праводзіць свае летнія гастролі ў Беларусі, ёсць доўгая традыцыя. Артысты заявляюць існасны сувязі не толькі з прадрывацтвамі і устаноўамі, але з усімі наваколлі калгасамі. У калгасы пасылаюцца рэпертуарныя планы спектакляў і запрашэнні. За тры тыдні работы тэатра ў Магілёў яго спектаклі наведвалі каля 10 тысяч калгаснікаў і больш чым 20 калгасаў. Тут, дзе ёсць клубы з добрымі сінінічымі пляцоўкамі, тэатр выязджае сам. Артысты выступалі са спектаклямі ў калгасе «Камітэты» Магілёўскага раёна, у Бяднішчым і Шклоўскім раёнах.

Прагледзілі спектаклі тэатра ў сваіх клубах рабочыя, інжынеры, тэхнікі і служачыя заводу паўважна-транспартнага абсталявання, заводу штурнага валакна і чыгуначнага вузла ў Магілёве, фінерна-дрэвапрацоўчага камбіната ў Бабруйску. На разле прадрывацтваў былі праведзены творчыя сустрэчы з гледачамі. Драматычнаму калектыву заводу паўважна-транспартнага абсталявання тэатр аказаў творчую дапамогу ў пастаноўцы спектакля «Разлом» па п'есе Б. Лаўрыёва.

Канферэнцыі чытачоў

Дзямі з дапамогай работнікаў Веткаўскага раёнаўскай бібліятэкі ў клубе арцелі «Аб'яднанне» праводзіла канферэнцыю чытачоў па раману «Калі з'явіцца рэкі» П. Броўкі. З уступным словам выступіла ўдзельніца сярэдняй школы К. Кірычанка. «Дружба народаў» — асноўная тэма раману — такі даклад зрабіла тэма арцелі «Аб'яднанне» Т. Клімава. Тэма выступлення члена гэтага ж арцелі Н. Драбышэўскай — «Вобраз перадавога савецкага чалавека». Аб жаночым вобразах раманна паздаліся думкамі Т. Даўгалізіна. У спрэчках выступілі таксама Р. Самсоніна, Н. Куратнікіна і іншыя.

У. БАБКОЎ.

У. УЛАСЕНКА.

Справы калгаснай бібліятэкі

Калгасная бібліятэка Кацярына Ларыёва вярталася з васьмай брыгады на зямлянкі. Ішла яна павольна, абыючыся ўвечнага сенажаці, над якой каубісі густы туман.

Мінуў дзень плённай працы. Кацярына Змітраўна пабыла на жылвагадоўчай ферме, дзе дапамагла выпусціць бязны лісток, арганізавала абмен вопытам паміж жылваводамі. У абедзены час свінка Валасевіч расказала, як яна беражэ і гадуе параст. Дагледжываць была падрыхтавана неабходная літаратура.

У навагодчай брыгадзе бібліятэкары сустрэлася з малымі кукурузаводамі. Чытала для іх матэрыялы з газет аб перадавіках, парамадала літаратуру аб кукурузе. Дамовілася са звышным Мікола Чумаком, што ён зойдзе ў бібліятэку і возьме патрэбныя кнігі.

І вось Кацярына Змітраўна ўвечары аярнула ў бібліятэку. Да яе зайшоў заадачы бібліятэкі-перасоўкі з дзевятай брыгады Мікола Ленскі. Ён падаў спіс патрэбнай яму літаратуры: брашура аб падборцы збожжавых для брыгадзіра Антона Масквіч, дзевяці агароднікаў, які прасіў брыгадзіра агароднай брыгады Сідар Камлюк, многа рознай мастацкай літаратуры.

Такія кніганомы ёсць не толькі ў дзевятай брыгадзе, але і ў іншых. Шырокае кола чытачоў прыцягнуў камсамольскі шоста брыгады Мікола Матручынкі і інш.

Кацярына Ларыёва загадае бібліятэкары калгаса «Расіа» Мінскага раёна каля года. Але і за гэты невадлікі час зроблена нямаля. Кніжны фонд бібліятэкі да-

У майстроў мастацкага шкла

Пад дахам вялікага цэха гудуць магутаў пентэльтары, ад грукату матораў джэжыць шыбы. У вельзірных печох пеліцца расплаўленае маса, кіпіць і какача. Высыпаны ў печ коўш тугапаўкага кварцавага песку з-пад Харкава, белгародскага крэйды і данскай солі расце бутка. У печы 1480—1500 градусаў па Цэльсію! Між іншым, тут тэмпературу вызначаюць не звычайным у нашым разуменні градульнікам, а спецыяльным прыборам — аўтамэтрам; і вызначаюць гэтыя прыборы тэмпературу на алдзгаліці, па колеру расплаўленай шкломасы.

Ля гэтых, дышучых агнём і жарам печуў спакойна стаяць шкловары. У іх руках металічныя наборныя трубачкі, канцом якіх набіраюць з печуў шкломасу. І трубачкак нясуць шкломасу да машын. Там другія жоўныя перахопваюць дышучы агнём кроплі шкла. Паварот рычага машыны і — адштампаваны салатнік на кіроўвацца ў печ для астывання.

Мы заглянулі ў апрацоўчы цэх. Гудуць сотні наждачных камяноў. Ля кожнага каменя спецыялісты-алмазніцы. Яны ледзь прыкметнымі рухамі праводзіць шклонай пасудай па наждаку і на тым шкле, на якім сталымі швік не пакідае і

сцягнуў чатырох тысяч экзэмпляраў. Сваю працу яна пачала з папулярнасці кнігі і стварэння актыўна бібліятэкі.

Зрабіўшы падрабязны каталог навуных кніг, бібліятэкары вывела рэкамендацыйныя спісы кніг па розных галінах гаспадаркі, кароткія апараты на мастацкую літаратуру. З'явіліся тэматычныя стэндзі з ілюстрацыямі рэкамендаванай літаратуры.

Разам з актывістамі з ліку камсамольцаў бібліятэкары накіравалася ў брыгады, заходзіла ў хаты калгаснікаў.

— Адночы, — расказвае Кацярына Змітраўна, — зайшла ў дом калгасніка, Мікіты Пікуліка. Спачатку гутарка зайшла аб калгасных справах, а затым аб мінулым ладзежы, у прыватнасці, пра Айчынную вайну. Выкарыстоўваючы размову, я прачытала калгасніку некалькі ўраўкаў аб гералдзе савецкага народа з раману Івана Шамікіна «Гамбокая пільна». Гэта зацікавіла Пікуліка. З таго часу ён стаў больш і больш уважліва ўчытанне не толькі мастацкай, але і сельскагаспадарчай і налітчынай літаратуры.

Многа ў бібліятэцы і дзяцей-чытачоў. Да іх у Кацярына Змітраўна свай падыход. Кожны раз яна не забудзе спытаць, што спадбалася вучню, параіць яму новую кніжку.

Праводзяцца пры бібліятэцы дзесныты літаратурныя вечары, семінары камсамольцаў-кніганом. У калгаснай бібліятэцы налічваецца каля 300 чытачоў.

— Разам з актывам, — гаворыць калгасны бібліятэкар, — мы зробім усё, каб чытачом з'яўляўся кожны калгаснік.

В. ФІЛІПАЎ.

У. УЛАСЕНКА.

</

Алесь БАЖКО

Налібоцкія елкі

Па дароце ў Іллібюкі
 Бор стаіць густы, высокі,
 Бор засяяны, калматы,
 У бары ў гэтым баўска
 Еду мне на сыркіу сватаў.
 Потым, выпрашэй гнядога,
 Уздыхнуў: «Каршо тут многа,
 А жынога лесу мала,
 Дык навошта, каб сьпітаці,
 Той ляснічы з самапалам?
 Граб адсюль палашу за мора.
 Дуб кушыч на мёзю морань,
 Рапушч-пешаніч: «Як сажалі»
 Дрэва ж чорнае ад гневу
 Пад сымчок спяваць не ляжа.
 Асталася нам яліна,
 Пень, маўляў, сыра, лядачы.
 Але ты пастой, паласулай,
 Як яна лясі і плача!
 Як...
 Ды што казаць — вычысі!
 Я б, здаецца, іскры высек,
 Граў бы так, каб больш прастору...
 Пра вясну, пра нас з табой
 Ежа гэтая гаворыць,
 Чуеш, ой!

Рыпелі сосны...

«Хто ты ёсьць? — з надрымам злосна
 Шахноўкі мне ў таар крываці: —
 Пішэстань граць, мужыкі!»

А гэта
 У Налібоках елкі гралі...

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі ў друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай і дзіцячай літаратуры:

Кастусь Губарэвіч. Галоўная стаўка. Гістарычна-рэвалюцыйная драма ў 4-х актах. 11-ці карцінах з пралогам. Для калектываў мастацкай самадзейнасці. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 88. Цана 1 руб. 80 кап.

Сяргей Грахоўскі. Дзень нараджэння. Вершы. Мастак Г. Клішчын. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 80. Цана 2 руб. 60 кап.

Сцяпан Майхровіч. Максім Валдановіч. Жыццё і творчасць. Афармленне В. Сіманюк. Тыраж 7 тыс. экз., стар. 204. Цана 6 руб. 15 кап.

С. Шумішэвіч. Лясная калыханка. Малюнікі П. Каліпіна. Тыраж 16 тыс. экз., стар. 44. Цана 1 руб. 10 кап.

Алесь Асіпенка. Лёда расце. Аповяданні. Аповесць. Мастак А. Паслядовіч. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 324. Цана 4 руб. 25 кап.

Лілія Абухава. Гамбіт-гарадок. Аповесць аб людзях Палесся. Пераклад А. Паўловіна. Мастак А. Сапегка. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 280. Цана 5 руб. 55 кап.

Творчыя сустрэчы

(СЛУЖАЧЫ АБ БЕЛАРУСКІХ ПЕСНЯХ)

Гістарычны выступленні М. С. Хрушчова па пэдагагічнай літаратуры і мастацтва з жыццём народа выдзікалі сродкам кампазітару распулікі вялікую творчую актыўнасць. Спелаліся гэтай актыўнасцю з'яўляцца не толькі значныя поспехі дэкады беларускай музыкі, што адбылася ў снежні 1957 года ў Мінску, але і рэзкае павелічэнне колькасці творчых сустрэч кампазітараў з грамадскай гардою і рэбры, калгасцаў і праліспраемстваў, навуцальных устаноў і вышковак часцей.

Яшчэ больш такіх сустрэч праходзіць сёння, у перыяд падытоўкі да вялікага нацыянальнага свята беларускага народа — саракагоддзя БССР. Толькі за апошнія месяцы кампазітары М. Алаўнікаў, У. Алаўнікаў, Г. Вагнер, Д. Камінскі, Д. Лукаш, П. Паджыраў, Р. Пукст, Ю. Семянкіна, Я. Шкоцін расказвалі аб сваіх творчых планах, знаёмлілі з новымі творами, давалі парады па пэдагагічнай і рабочым будаўніцтве ў Мінску, калгаснікам сельгасарцель «Кастрычнік» Уздзенскага раёна і імя М. І. Калініна Валожынскага раёна, навуцным школам працоўных рэзерваў, студэнтам і педагогам Інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі, уладальнікам мастацкай самадзейнасці Палаца культуры прафсаюзаў і клуба прамакператры, у дамах культуры ў Валожыне і Уздзе, у арганізацыі Дома афіцэраў і 38-й школе, у Цэнтральным камсамольскім клубе і парку Чалюскінцаў, у Рудзенску і Чабырку і іншых месцах.

Кожная з творчых сустрэч беларускіх кампазітараў з грамадскай пэдагагічнай і працоўнай свята нашата савецкага мастацтва, паказвае, што савецкая музыка глыбока ўваходзіць у быт, што яе поспехі і недахопы вельмі хваляюць слухачоў, перспектывы далейшага развіцця выкаляюць у іх гарачую зацікаўленасць.

Нельга без хвалявання гаварыць аб гэтых сустрэчах з якой сустрэлі беларускіх кампазітараў у час іх творчай справяднасці ў калгасе «Кастрычнік». Нават спецыяльныя вершы былі прысвечаны калгаснікам да гэтай сустрэчы. І някой гэтыя радкі не зусім зграбныя, не з'яўляюцца ўзорам высокага пэдагагічнага майстэрства складальніка:

Зірніце вы сёння у нашы сэрцы,
 У іх ам убожыце шчырасці любі,
 Прыміце падымак, сёбры дарэга,
 Што вы у калгас да народа прышлі...

але яны добра гавораць аб тым, як чакаюць нашых алегчых мастацтваў у народзе, якую ўдзячную, шчырую аўдыторыю слухачоў яны маюць.

Вельмі пачувальнай з'явілася і творчая сустрэча кампазітараў У. Алаўнікава і Ю. Семянкіна з трохтысячным аўдыторыяй слухачоў у мінскім парку імя Чалюскінцаў. З вялікай увагай, гарача вітаючы, прымаці слухачы партызанскія і гэтыя творы як «Распачытай, чаромха» або «Песня маладой будаўніцы Мінска» У. Алаўнікава, як «Явар і жаліна», «Сяброўкі», «Дняпроўскія засмучанага хлопца» Ю. Семянкіна і іншыя творы гэтых кампазітараў. Але і прасіяна на сустрэчы не толькі слухалі з вялікай зацікаўленасцю. Яны выказалі

аб праслуханых песнях шмат каштоўных думак. Так, славацкая беларуская партызанка, Герой Савецкага Саюза Марыя Барысаўна Асіпенка назвала наступнымі думкамі аб партызанскім шыкае песьні У. Алаўнікава:

— Гэта сапраўдныя песні, а не песьнікі, якія часам чуеш. Вось «Песня аб Брыскай крывасці». У гэтым творы прадэманстравана перамога перамогу, якой мы жылі ўсе заўвагу. Такія песьні нам вельмі патрэбны, але хопіцца закідаць кампазітараў песьнямі больш твораў аб героіх сучаснай працы — гэта таксама, бараньба да светлага будучыню. Незразумела, чаму няма ў нас на Беларусі да гэтага часу песьняў аб перадавіках працы? Чаму так мала звартаюць кампазітары увагі на тое, каб у песьнях уславіць беларускую прыроду, яе краявід? Вядома, што нельга ж любіць Радзіму, калі не любіш прыроду свайго краю.

Вельмі дакладна выказаў сваю думку аб праслуханых песнях мастак-рэстаўратар В. Дамітраў.

— Я на Беларусі жыў і працую яшчэ даўна. Гэтае знаёмства мне паказала, што тут ёсць сапраўдныя кампазітары-песеннікі, якія пішуць вельмі мелодычныя творы. Іх слухаеш з асалямі. Але мне здаецца, што ў некаторых песьнях не хопіць разнастайнасці перадачы ўсёй гамы чалавечых пачуццяў.

Падзяліліся сваімі ўражаннямі аб песьнях маладыя муж і жанка — Віктар і Наяна Навуменкі. Ён — інжынер, яна — фельдмар. Абым песьні вельмі падабаюцца: «Музыка Украіна» да душы, бо Ю. Семянкіна ведае і песню і душы. Усе праслуханае нам вельмі блізкае і аэрамацкае. Судовае песьня «Дняпроў», такія шырока. Не зразумее людзі, хто не ведае навак Беларускай мовы.

Аб шчырасці і аэрамацкай Беларускай песьні думка падтрымліваюць таксама маладыя сержант, талкаў Рафік Хайруліна і сержант Васіль Сімоніч — рускі. Ім асабліва спадабалася песьня Ю. Семянкіна «Помні, дружа любімыя» і У. Алаўнікава «Пра генерала Давагара».

З вялікім стагам слухача Беларускай музыкі аказалася пэнісерачка Е. Хадаровіч. Яна кажа, што ўвесь свой вольны час аддае знаёмству па радыё ці ў жытнім выкананні з новымі творами нашых кампазітараў.

Многа цікавых думак выказвалі да гэтай сустрэчы слухачы. Адавалі іны і вялікую ролю, што адгравваюць у прапагандае Беларускай музыкі такія добрыя выказванні, як Д. Ілюкоў і В. Фамічэнка, М. Шуманскі і В. Юнавіч.

Творчыя сустрэчы кампазітараў — гэта не толькі іх справяднасць, іх абавязак перад народам, але і добрая школа майстэрства.

На здымку: заслужаны аэрамац мастацтва БССР кампазітар У. Алаўнікаў расказвае ў парку імя Чалюскінцаў аб сваіх творчых планах.

Фота І. Салавейчыка.

Маладых трэба выхоўваць

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт быў заўсёды асяродкам выхавання літаратурнай моладзі. Тут вучыліся таленавітыя паэты, празаікі, літаратуразнаўцы, якія вынеслі з яго сцён вельмі многа карыснага. Колькі ажыццэвых спробак па пэдагагічнай літаратурнага майстэрства, па пэдагагічных развіцця Беларускай літаратуры было ў час вучобы на ўніверсітэце Барыса Крапіны, Пётра Пятлі, Паўліна Труса і іншых нашых пісьменнікаў, паэтаў. Не менш цікавым літаратурным жыццём жыў універсітэт і ў пасляваенныя гады, калі тут вучыліся пісьменнікі маладога пакалення, якія сказалі сваё свежае слова ў літаратуры.

Цяпер жа літаратурнае жыццё ў ўніверсітэце перагатае бачна, цікава, захадзіцца, можна вяртацца назад, што зусім зацікава. Гэта нора падрабязна і то, што першы зборнік вершаў універсітэцкіх паэтаў, які даямі выйшаў з друку ў выдавецтве БДУ, няк не мог уключыць свет рашей, чым праз пяць год. А калі б па-сапраўднаму цікавіліся ў ўніверсітэце выхаваннем маладых літаратураў, гэты тэрмін, здаецца, можна было б значна скараціць. Ды і нозог, можа б варта было падумаць аб перыядычным выданні такіх зборнікаў, аб арганізацыі свайго альянса. І друкаваны і ў ім не толькі ады вершы, а і празаічныя творы, крытычныя артыкулы, дэспы студэнцкай даследчай работы па пэдагагічнай літаратурнага майстэрства.

І. СІМЕВІЧ.

На здымку: заслужаны аэрамац мастацтва БССР кампазітар У. Алаўнікаў расказвае ў парку імя Чалюскінцаў аб сваіх творчых планах.

Фота І. Салавейчыка.

таратурныя старонкі і падборкі вершаў, якія знаёміць чытачоў з аіччэ невядомымі існамі. Прыкладжаць, напрыклад, завоачнікі здаваць сесію — і газета друкуе літаратуру, складзеную толькі з іх твораў; праходзяць вясенні перанакручкі — і гэтае знаёміць студэнтаў з іх творчасцю.

Вельмі добра робіць рэдакцыя, што азначае падборкі вершаў маладых паэтаў з фотаздымкамі і невялікай, сціплай характарыстыкай. Вось, напрыклад, што пішуць Рыгор Бардулін і Геннадз Бурэвіч пра свайго сябра Уладзіміра Паўлава: «Для творчай манеры Паўлава характэрны выбар значнай тэмы, спалучэнне задушэнага гірмаша з рэзюмам. Няма ў яго вершах зробленай дэляе аэфекту каціфюці». Але чужыя сябры адначасова з'яўляюцца і строгімі крытыкамі. Яны гавораць, што ў Паўлава сустрэкаюцца дзіцячым часам невыразныя думкі, што ў вершах мае месца чужы амычаны чатыры вершы маладога паэта.

Гэтыя падборкі азначаюцца не для таго, каб даць маладогу паэту нейкую атастаўку, а проста для больш блізкага знаёмства з чытачом. Каралеў кажуць, вершы аддаюцца на сывавядлівы суд чытача.

Ці вое, напрыклад, у другім нумары з невялікага здымка паглядзе явасяла і буйская дзяткіна. Гэта студэнтка другога курсу філфака Святлана Харла. Вершы яе, змешчаныя тут жа, цёлыя, лірычныя, большасць з іх напісана на тэму каханай. Чаму не пісаць ёй, дэспытаціўнага дзяткіна, пра гэты светлае пачуццё? І яна піша. Піша па-дзявочаму светла, прыгожа. Няхай можа гэта і прамернае захаванне аэбестым, як гавораць пра гэта правдова, але ў яе ж ёсць і сур'езнасць, удумлівасць вершы пра Бароў-раку, пра маці, акой яна жадае ад усёго свайго юнага сарца:

Я хачу, каб ты, мама, была шчасліва,
 Шчаслівейшаю нават, чым людзі

У казах...

Надрукавалі таксама падборкі вершаў Кастуся Піркі, Геннадз Бурэвіч, Рыгор Бардулін. Але гэтыя газетныя, музычны, граба больш смялей друкаваць такія падборкі, не баяцца нават, што аўтар можа зусім невядомы па рэспубліканскаму друку.

Вось япраз пра выхаванне літаратурнай моладзі і трэба паказвацца як пэдагагічнаму калектыву ўніверсітэта, так і Саюзу пісьменнікаў БССР. Хіба нельга было б выступіць у газетце каму-небудзь з членаў Саюза пісьменнікаў і дэталёва разгледзець творы тако і іншага маладога аўтара ці, напрыклад, чарговай літаратурнай старонкі. Вялікую карысць атрымаў бы ад такога разгляду малады ці пачынаючы аўтар. Ды і літаратурныя старонкі, якія чае ад часу з'яўляюцца ў газетце «Беларускі ўніверсітэт», трэба, мусяць, абмяркоўваць па-

пярэдне ў шырокім кругу маладых, з непаэрадным удедам выкладчыкаў. Гэта дадо б магчымасць пазнаіць чытачоў ад некаторых аіччэ вельмі бедасканалых твораў, якія народка трапляюць у друк. А бывае, што газета азначае ўвогуле нядрэнны вершы, але рэзныя недакладнасці намага азначаюць яго партасці. Калі б літаратурні спачатку абмяроўваліся, то аўтару можна было б узначыць на славы бані яго верша, і ён змог бы іх выправіць. Добра было б і аўтару, і чытачу.

Нарадка ж з'яраецца так, што далейшы лёс мастацкага твора, надрукаванага ў пачатку года, нікога не цікавіць. Нейк аіччэ ў пачатку красавіка быў надрукаваны лірычны верш Юрыя Свірко «Я з сабой любяе браў». У гэтым вершы багата паучаюць арыгінальнае абразнасць. І адраза ж у наступным нумары рэдакцыя азначыла адраціліваю, абразліваю заметку студэнтаў трынеўрсітэцкай філматы. Яны прыналі верш зліганым. Справа ў тым, што студэнтка (дарчыня, прапавічы іх газета не называе) няправільна падыйшла да ацэнкі мастацкага твора. Яны спрабуюць вельмі наіва, толькі з боку зместу, які таксама ўспрымаюць авельмі спрощана, даць аіччэ ўсому твора. Вершы яны прызаюць нестыльным толькі таму, што лірычны герой заломіў сваю каханую, як азіны дэспы прываляны агонь, «я якая прыему адпачыць падарожнік».

Што ж тут нестычнага, калі ўнак будзе заўсёды помніць сваю каханую, як паэражыкі дэспычаны прываляны агонь, які саграе яго, надае яму новыя сілы, энергію? Азіны агонь на ўсім шляху...

Гэты верш сапраўды можа было крытыкаваць: ён іччэ не дэспычова адшліфананы, не мае суцэльнай, скравной думкі. На гэта трэба было і ўначыць маладому аўтару.

Вядома, вельмі радуе, што студэнтам ўсіх факультэтаў цікавіцца творчасцю маладых паэтаў, іх жа сабры, аднакурснікі. Але рэдакцыя паступіла няправільна, надрукаваўшы такі артыкул, не выправіўшы яго паіраэраі і не параіўшыся ні з кім. І гэтым самым яна абліла з панталыку аўтараў зметкі, і маладога паэта, і, горш за ўсё, чытача. На гэтым усё і скончылася. Ніхто не выступіў з аэдамам, ніхто не ўнёс янасіці.

Усё гэта вымагае таго, каб маладыя часцей збяраліся разам, абмяроўвалі свае новыя творы. Актыўнасць літаратурнага жыцця ў ўніверсітэце, вядома, паспрыяе б у выдэспычцы новых літаратурных талентаў, якія потым могуць ствараць цікавыя творы, а таксама дапамагчы магчымасць больш квалітэты выхоўваць маладых, якія ўжо маюць добрыя апаваданні, вершы рэацыі.

І. СІПАКОЎ,
студэнт аддэлення Журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна.

Часопісы ў ліпені

«ПОЛЫМЯ»

У ліпеніскім нумары часопіса шырока прадстаўлена паэзія. Тут змешчаны вершы А. Білашэвіча «Ясныя долбінскі», першы К. Кірэнькі, Н. Чарнушэвіча, В. Вярба, К. Цівірк, байка Э. Валасяніча «Два рабылоны».

З сёмай кніжкі часопіса пачае друкавацца рамана І. Сіцова «Нагоды і радасці» — пра людзей калгаснай вёскі, пра сельскіх камуністаў.

Вялікі і цікавы нарыс, прысвечаны жыццю хлебаробу сельгасарцель «Светлы шлях» Пінскага раёна, змясціў І. Дуброўскі.

У раздзеле публіцыстыкі і крытыкі друкуецца артыкул Я. Гершчыка «Заметкі аб нацыянальнай спецыфіцы літаратуры».

Рэзюмэ на апаваданні І. Навуменкі публікуе Ю. Пшыркоў. А. Зарыцкі рэзюмуе зборнік вершаў Р. Берсяна «Шатландская слава» ў перакладзе Я. Семянонава.

«МАЛАДОСЦЬ»

Сёмы нумар часопіса здыравае аіччэ новыя вершы К. Кірэнькі. У нумары друкуецца аповесць Р. Нягя «У адной сям'і», прысвечаная патрыятызму савецкіх людзей, пераважна моладзі ў дні фашыскай акупацыі.

Творчасць маладых прадстаўлена вершамі Г. Бурэвіча, К. Цівірк, А. Верба, А. Дзержынскага.

Часопіс публікуе апаваданні В. Сачанкі «Сляды», «Урок», У. Дамашчына «Тры лішні», І. Грамоўча «Прыязліва, сынок», Э. Ціпіна «Непазрэбныя ялыгаты».

Працоўным будням калгаснікаў сельгасарцель імя Сталіна Чырвонаязаводскага раёна прысвечаны нарыс С. Кухара «Глыбокі барозны».

У ліпеніскім нумары змешчаны артыкулы Я. Кавецкі «Майстэрства не прыходзіць само» і Н. Гілевіча «Маладая паэзія».

Змешчаны ў нумары таксама гутарка з членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР П. І. Бялькевічам «Невычарпная крыніца» — пра алегчы торфу ў рэспубліцы. Публікуюцца ўспаміны вядомага дзрэйсрочніка дэпартаў і гутараў Аляксандра Аляксандрава.

Пад рубрыкай «Разгорнем карту роднага краю» часопіс расказвае аб паўстанні сялі вёскі Седча Рудзенскага раёна, якое адбылося 2-га мая 1907 года, пра культурнае жыццё Гродна ў XVIII стагоддзі і раскопкі на мінскім Замчышчы.

Есць у нумары раздзелы «Хімія — наш бліжні сабар» і шахматная віктарына.

«БЕЛАРУСЬ»

У ліпеніскім нумары часопіса змешчаны іштатлікі матэрыялы, прысвечаны сельгасарцель і культурнаму будаўніцтву на Гомельшчыне. Тут артыкул аэрамацка Гомельскага аэмака К. І. Палкоўска «У нас на Гомельшчыне гутарка з дырэктарам Гомельшчынскага Д. Дзяснічанам «Завод над Сожам», фотаздымкі С. Нікалаева «Гомель у рэштанаванні» і іншыя.

Пад агульным загалокам «Тры апаваданні» часопіс друкуе новыя творы Я. Скрыгана, Р. Сабалева выступае з апаваданнем «Грамень у цемрые ночы».

У сёмым нумары часопіса чытаць зноў новыя вершы В. Спрыняна, У. Болкі, К. Кірэнькі, ушынак з пазмы С. Гаўруцэва «Алець унава», прысвечаная жыццю калгаснай моладзі, байкі У. Корбана «Гусак і Свіня», «Напоўморт».

Часопіс аэрамуе замалеўку В. Вольска «Вялікая Віцусь і яго бусы», мэрамуе казку «Пра папа Кірылу і...

яго парабкі Гаўрылу» ў апрацоўцы А. Якімоўча.

У раздзеле «Новыя кнігі» змешчаны рэзюмэ І. Скарава на зборнік М. Хведаровіча «Залаты лістапад», І. Кудраўска на кнігу Я. Неначаловіча «Мера любі», Р. Шкрані на зборнік апаваданні І. Навуменкі «Хлопчы-рабаснікі».

З сёмай кніжкі часопіса пачае друкавацца рамана І. Сіцова «Нагоды і радасці» — пра людзей калгаснай вёскі, пра сельскіх камуністаў.

Вялікі і цікавы нарыс, прысвечаны жыццю хлебаробу сельгасарцель «Светлы шлях» Пінскага раёна, змясціў І. Дуброўскі.

У раздзеле публіцыстыкі і крытыкі друкуецца артыкул Я. Гершчыка «Заметкі аб нацыянальнай спецыфіцы літаратуры».

Рэзюмэ на апаваданні І. Навуменкі публікуе Ю. Пшыркоў. А. Зарыцкі рэзюмуе зборнік вершаў Р. Берсяна «Шатландская слава» ў перакладзе Я. Семянонава.

«БЕЛАРУСЬ»

У жыцці нашай моладзі вельмі многа цікавага, гераічнага. Асабліва ў жыцці сельскай моладзі. Зусім жа наядуна сцінішокоў і дэспыч рэспублікі, якія працуюць у сельскай гаспадарцы, унаагарожаным ардынамі і медалямі, а некаторыя з іх уадастоевы высокага звання Героя Савецкай Айчыннай Працы. Кожны малады герой нашата часу — гэта дужы характар, гэта людзі мары і подзвігу, доблесці і славы. Стварыць такія арты характары ў літаратуры — гасаровы абавязак беларускіх літаратураў.

Нельга не зварнуць увагі нашых пісьменнікаў на тое, што ў беларускай літаратуры амаль няма твораў аб савецкім жыцці. Саўсцы часысці не цікавіць пісьменнікаў. А між тым, колькі там цікавага, паучальнага! Які багаты вопыт накоплен рабачнікамі гэтых гаспадарак, якія людзі ў іх вырасілі, якія працесі адбываюцца там! Ці ж гэта не тэма для пісьменнікаў? Многія калгасы наядуна рэарганізаваны ў саўсцыны. Каму, як не пісьменніку, расказаць аб гэтым, вывучыць глыбокія працесі развіцця маладых саўсцаў, раскрыць перспектывы іх далейшага росту і руху наспрад. Над гэтым варта падумаць.

Старанне вобразе станоўчага героя патрабуе не толькі багатага матэрыялу. Кожны пісьменнік, калі ён не адарваны ад жыцця, мае такі матэрыял. Але можна сапасаваць людзь матэрыял, калі яго няправільна выкарыстаць, калі не ўбагачаць свай літаратурны вопыт усё новымі і новымі ведамі, майстэрствам пісьменніка, умешнем спалучаць адштыва формы і аэмету як адну з важнейшых катэгорыі марксісцка-лэнінскай аэстэтыкі.

У наята П. Броўкі было сапраўды багата матэрыялу, калі ён пабываў на будаўніцтве гідрэлектрастанцыі «Дружба народаў». Ён мог бы наіпасаць добуваю наму, або ціцка вершаў аб людзях гэтай неавычальнай, хоць і маленкай будоўлі. Але пісьменнік так захавіла тэма і людзі, што ён вырашыў пісаць рамана. І са сваёй задаткай справіўся. У рамана П. Броўкі «Калі зваіночыя ракі» прадэманстравана жыццё, верна паказаны людзі. У рамана аб сельскіх гідрабуд-

даўніках артычна ўведзены радаява працаўнікі літоўскай, латышскай і беларускай вёскі. І канфлікты ў рамана намечаны вельны аўтар не ўтойвае цяжкасцей, якія ўзнікаюць у працесе будаўніцтва.

У нашай літаратуры пасля вядомых рапэраў верасіеўскага Пленума ЦК КПСС з'явілася вельмі многа апаваданнаў і некалькі аповесцей і раманаў, у якіх пісьменнікі прабуць усерьні і паказваць сапраўдныя прычыны цяжкасцей, што мелі і маюць месца ў сельскай гаспадарцы, паказваць іх праз прызму мастака. Калі меркаваць па раду апаваданнаў аб прычынах адставання асобных калгасцаў, то, бадай, як правіла, знаходзіцца адно тэмаіччэ: вінаватыя гаралка, вінаваты бригадзіры і старшніны, якія злоўжываюць спіртнымі паітэмаі.

П. Броўка больш глыбока праірае у сутнасці гэтых прычынаў і, паказваючы цяжкасці, якія былі ў нашым жыцці, перш за ўсё паказвае тэма сілы, якія перамагаюць гэтыя цяжкасці, — воля і гераізм савецкіх людзей, іх адданасць справе партыі, народу. І калі аўтар рамана гаворыць аб тым, што той ці іншы старшніна бескалятна адносіцца да выкарыстання багатых мясцовых рэсурсаў, і разумею шчырае імкненне пісьменніка ўказаць людзям на адну з прычынаў адставання арцель і вінага даходу сваёй гаспадары.

Срод твораў, напісаных аб людзях вёскі, вызначаюцца некаторыя апаваданні А. Кулакоўскага і яго аповесць «Янастася». У ёй прадэманстравана ўзаемаадносіны людзей, характары гераюў.

Але вое, у новай аповесці «Дабрасьці» пісьменнік не дасягнуў пастаўленай мэты. Вобразы раданых людзей вёскі аўтару не ўдалася. А. Кулакоўскі паказвае старшніну сельскага і калгаса, — людзей неадзіных, закарэналых чынушаў, гатовых у іна задавальнення ібабасці літарасці пайсці на любое зліччэства. І яны робяць гэтыя зліччэствы. Бяспрэчна, такія іраваўнікі сям-там былі і ёсць яшчэ і іх трэба выводзіць па чыстую валу, выкарыстаць.

Але аўтар амааўся ў палоне фактаў, захапіўся апісаннем чынушаў снаіх гераюў, лішніх дэталей, непрамерна аэра-

ціў фарбы, увёў некалькі зусім непатрэбных вобразаў. Знівадчына, напрыклад, вобраз інструктара райкамака Паўла Паўлавіча, участковага мінішчынара Ціхіна, старшнін калгаса Шулава. Ім аэраваена ў аповесці вельмі мала месца, але ідейную нагрукку яны нясуць вялікую. Выступаюць як прадаўнікі ўлады, гэтыя «героі», натуральна, выкаляюцца у чытача паучаць прыкрасці і расчараванія. Аўтару трэба было ўмацаць вобразы раданых калгаснікаў, паказаць іх больш актыўнымі, наступальнымі ў барацьбе супраць уцяго таго, што перашкаджае ім будаваць шчаслівае калгаснае жыццё.

Наша рэаісачэсць дае багаты матэрыял не толькі для творчай фантазіі пісьменніка, але і дапамагае раскрыць істочныя з'явы сучаснасці.

Вельмі часта ў жыцці бывае так, што ў адной і той жа з'яве, у адным і тым жа факце ёс

Аб народнасці музыкі

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.)

У сімфанічных жанрах той жа прэблемы часта прымянялі тымі, калі ў музыцы апаздывае аб народнасці ў слухача неабходна выказаць пэўныя асацыяцыі (напрыклад, фінал IV сімфоніі Чайкоўскага).

Падобны прэблемы скарэй за Я. Цішкоў у фінале II-й сімфоніі, прысвечанай вызваленню Заходняй Беларусі. Уключэнне ў твор сучаснай беларускай народнай песні «Нам прыйшла Масква падкараленне» служыць нэц выказаць у слухача вобразы сталіцы Савецкай дзяржавы, вобраз вялікага рускага народа, які заўсёды ў патрыстычнай прыпадку на дапамогу беларускаму народу.

Нарэшце, скарэстанне народнага музычна-тэматычнага матэрыялу спрыяльна ўплывае на творы прафесіянальных кампазітараў з таго, што дамагае кампазітары знайсці адпаведную дэмакратычную форму для ўваблення зместу, робіць яго музыка зразумелым, даступным і бліжэй абмежаванай аўдыторыі, а шматлікай масе слухачоў — народу. Што перш за ўсё прыклад Беларускага слухача ў операх «Міхась Падгорны» Я. Цішкоўскага, «У пущах Палесся» А. Бататрова, «Кветка шчасця» А. Туранкова, у балетах «Князь воева» В. Залатарова і іншых лепшых творах беларускіх кампазітараў? Слухач адразу ж прынятае да сябе тое, што ён чуе многа знаёмага, прыналежага, роднага ў выканавым творы. Такім прычынам і родным у названых творах з'яўляецца беларуская народная песня, матыў, інтанацыя, якія нарадзіліся ў народзе, успрыняты слухачом з даіхчых год і ператвораны кампазітарам у складаны творы прафесіянальнай музыкі.

Пытанне аб тым, як выкарыстоўваць народную песню, народную тэму ў прафесіянальнай творчасці, мае сваю гісторыю ў савецкай музыцы. Адрознівае перамога Кастрычніцкай рэвалюцыі Камуністычнай партыі заклікала кампазітараў да барацьбы за народнасць савецкай музыкі. Ахоплены імкненнем вызваліць савецкую музыку ад чужых буржуазных уплываў, ад засмешвання яе мадэрнісцкімі хітрыкамі, кампазітары спраўдзілі бачны шлях да гэтага ў максімальна набліжэнні прафесіянальнай музыкі да народнай творчасці. Але, зыходзячы з правільных меркаванняў, частка кампазітараў у сваёй практычнай дзейнасці прыйшла да аднабоковых, а таму няправільных вывадаў: імі дапускалася толькі капіраванне народных песняў, захаванне народнай песні ў мастацкіх творах у неацэляльнасці, у не перапаткаваным выглядзе; адмаўлялася ўсякая магчымасць свабоднага абыходжання з народна-тэматычным матэрыялам, самастойнага творчага падыходу да яго.

Падобны пункт погляду меў у той час (20-я гады) некаторыя апраўданне, бо дэкаваліся ім пэўнымі гістарычнымі ўмовамі — імкненнем да народнасці, барацьбой з дэкадэнтскімі пільнямі. Але ўвядзення ў абсалют творы гэта магла прывесці сур'ёзную шкоду далейшаму развіццю савецкай музыкі, накіраванай на выпраўленне шляху. Не адварочваючы, у прынцыпе, магчымасці прамога цытавання народнага тэматэматычнага матэрыялу, творца павінен актывізаваць творчага падыходу да народнага музычнага мастацтва. Але не адрознівае кампазітарам удалася практычна пераадолець схаластычны прынцып падыходу да народнай песні. Гэты недахоп адчуваецца ў радзе сімфанічных і оперных твораў (у тым ліку і ў беларускай музыцы: опера А. Туранкова «Кветка шчасця», балет Крошнера «Салавей» і інш.).

Так, творчы актывізаваць пераўтваральны падыход да народнага музычна-тэматычнага матэрыялу — адзіна правільны і пры-

мальны ў савецкай музыцы. Такі падыход да народнай творчасці дапускае самыя розныя спосабы выкарыстання яе ў прафесіянальнай музыцы. Тут і цытаванне — не фармальнае, але творчае — зыходзячы з законаў мелодыі; і скарэстанне асобных, невялікіх урывкаў з народнага песня-папевак, інтанацыйных зваротаў, і такі і іншы канкрэтны падыход; і такія і іншыя з'яўляюцца ў народнай творчасці, пры якіх кампазітар неспраўдзілі не скарэставаць канкрэтны матэрыял народнай музыкі, але ўвёсць лад яго музычнага мыслення, музычна мовы яго ўласных твораў — плоць ад плоці народнай творчасці. Трэба сказаць, што апошні спосаб з'яўляецца найбольш улюбёным кампазітарамі, а таму і найбольш ужывальным.

Творчасць многіх беларускіх кампазітараў знаходзіцца пад непасрэдным уплывам Беларускага музычнага фальклору. Элементы беларускай народнай музыкі, якія прыналежаюць іх творчасці, надаюць ёй асабліва свежасці і чыстасці. Так, мелодыяў і гарманічнай мова рэду твораў Аладава сцэна звязана з ладавай асновай беларускай народнай песні, з не разнастайнай рытмікай (3-я сімфонія, квартэт-сіната). У Бататрова ў оперы «У пущах Палесся», у Цішкоўскага ў оперы «Дзяўчына з Палесся» пастаянна адчуваецца інтанацыйная блізкасць да народнай музыкі Беларусі, нават і ў тых месцах, дзе няма цытавання. Тое ж можна сказаць і пра балет Залатарова «Князь воева», дзе музычныя цытаты параўнальна нямнога, а музыка народная, бо пераўтварае ў сабе традыцыі рускай і беларускай песеннасці. Арганічна звязаны з народна-мелодычнай асновай песні Алоўнікава.

Аднак побач з падобным прынцыпам скарэстання народнага музычнага матэрыялу ў савецкай музыцы зусім правальны і іншы (скарэстанне асобных народных папевак або цытаванне цэлых мелодыяў). Асабліва пільна ўжываюцца яны ў нашых беларускіх музычных культурах народаў ССРС. Так, песні Алесі з 2-й дзеі оперы Цішкоўскага «Дзяўчына з Палесся» («Чаго, зоркі, зоркі вясны») ўзялі сабой сапраўдную беларускую народную песню «Ах, вы душанкі, вы падружніцы», скарэставаючы ў адпаведнасці з сэнсавым значэннем, якое ў яе ўклад народ. У другой сваёй оперы «Міхась Падгорны» Цішкоўскага ўзяў народную песню «Які табуں сдэлагу», скарэставаючы з яе ў 1-й дзеі асновую інтанацыю ў якасці матэрыялу для сімфанічнага развіцця ў аркестры.

Частей за ўсё разнастайныя спосабы скарэстання народнага музычна-тэматычнага матэрыялу сустракаюцца ў адным і тым жа творы, складаючы яго арганічную структуру і цесна пераплітаючыся паміж сабой у такой ступені, што цяжка быць вылучыць, які з іх пераважае. Дзе гэта і не так важна. Іздад, да якога імкнення кожны савецкі кампазітар, заключаецца не ў тым, каб пераважна ўжываць які-небудзь адзін з магчымых спосабаў выкарыстання народнай творчасці, а ў тым, каб навуачны музычнаму мысленню ў духу народа.

Для таго, каб авалодаць «мысленнем гучым у ўласным народе інтанацыйна ладзе» (Асаф'еў), зрадніцца з ім, кампазітару недастаткова аднаго толькі знаёмства з народнымі песнямі па іх запісах. Абмежавана толькі такім вывучэннем, значныя ніколі не пазнаць усёй прыгожасці жывой народнай творчасці, усёго не багата і ў сваёсці. Толькі асабістае сутыкненне з народам, знаёмства з народнай музыкай з вуснаў самога народа дае поўнае ўраўненне аб народным мастацтве.

Народна-песенная класіка не мае «узрэдкі», як гэта ёй спрабавалі навязваць пілігрымы ў галіне народнай творчасці. Наад-

варот, часта яна аказваецца багачэйшай за прафесіянальнае мастацтва і таму з поспехам можа быць выкарыстана для ўваблення самых вялікіх тэм сучаснасці. Трэба толькі творча падыйсці да яе выкарыстання, а не пераказаць яе ў народнае песню, правальна тым змені, якія адбыліся ў народным музычным мысленні за апошні час.

Песня Любіна «Бываеце здаровы» такая папулярная ў нас, нагадае народную беларускую песню «Вярба, вярба, дзе ж ты расла». Любан скарэставаў яе, перааснававаў, дадаў атакіяны ходы, якія не скажваюць яе характару і дамагаюць выказаць новы змест.

У сучаснай народнай творчасці адбываецца складаны працэс адбору выразных сродкаў з арсенала старога народна-песеннага класікі, сродкаў, якія прыгоды для выказвання новых вобразаў. Лепшымі ўшчыльняюцца традыцыі песеннага фальклору скарэставаюцца, устарэлыя — адраджаюцца. Народ выступае як назатар, творца перааснавоўваючы старыя формы і адначасова ствараючы новыя.

Блізкасць да ладу сучаснага музычнага мыслення народа ўвабачае не толькі жанр масавай песні, але і іншыя жанры савецкай музыкі, у прыватнасці, оперы і сімфонію, інтанацыйны лад якіх убірае ў сябе звароты сучаснай народна-песеннай творчасці. Свежасць музыкі рэду з'яўляюцца оперы Дзяржынскага «Шхі Дон» (шчулоўнай казачкай песні «Ах краю і да краю», перш за ўсё), оперы Кабалеўскага «Сям'я Тара-ска» (увертура, камсамольская песня), оперы Цішкоўскага «Дзяўчына з Палесся» (каравае песня «Масця, Масця, сталіца дарагага», арыя Алесі з IV дзеі і інш.) дасягнулі імяна дзякуючы пераўтварэнню арыянальнага ладу сучаснай народнай песні.

У паставова ЦК КПСС па ізаляцыйных пытаннях, які ў іншых укаваных партыі, выклікалі патрабаванні: савецкага народу да мастацтва, да музыкі і наменам шлях дасягнення спраўдзітай народнасці: гэта — галубокае вывучэнне жыцця народу, яго перажыванняў, разуменне ладу музычнага мыслення народа, знаёмства з усім багаццем народнай музычнай творчасці, авалодацтва класічнай спадчынай, высокае прафесіянальнае майстэрства.

Некаторыя поспехі, дасягнутыя кампазітарамі за апошні час, сведчаць аб тым, што савецкая музыка, у тым ліку і беларуская, знаходзіцца на правільным шляху. Аднак небяспечна нездаровых, чужых нам з'яў у музыцы не знята яшчэ і сёння. Як адзначае рэдакцыйны артыкул «Правільны шлях савецкай музыкі — шлях народнасці і рэалізму», у творчасці асобных кампазітараў часам яшчэ праяўляюцца няправільныя тэндэнцыі, захлэпаючы фармальныя эксперыментаванне, некрытычны адносіны да ўпадзкіх мадэрнісцкага мастацтва.

Паставова ЦК КПСС ад 28 мая 1958 г., выпраўляючы памылкі, дапушчаныя ў 1948 годзе ў адносінах творчасці рэду таленавітых савецкіх кампазітараў, шчыра паказвае непарушынасць прынцыпаў сацыялістычнага рэалізму ў музыцы. Новая паставова сведчыць аб вялікім даверы партыі да савецкіх кампазітараў, які сваёй творчасцю імкнучыся служыць народу і служаць яму ў меры сіл і таленту. Гэта не азначае, вядома, што барацьба за народнасць музыкі цяпер можа лічыцца закончай. Яна набывае толькі ў кожным моманце асобных форм, адпавядаючы задачам часу. Цяпер, калі савецкая музыка шчыра стае на рэалістычным шляху, на першы план пастаўляе задачы — выказаць у аркх, хваляючы музычных вобразах думу і перажыванні, тыповыя для савецкага чалавека. Гэта — аснованае пытанне савецкага музычнага мастацтва, якое вызначае і яго народнасць.

Алесь РЫЛКО

ДЗЕЮЧЫЯ АСОБЫ:

Мікола — калгаснік, гадоў 60. Аксінія — яго жонка, таго ж узросту. Вайсковы — капітан, танкіст. Дзяжурны — на вазкалу.

Зла пакачаны ў вазкале. На канале сядзіць вайсковы, які чытае, закрывшы разгортнутай газетай. Заходзіць Аксінія з чамаліком у руцэ. За ёй вытупае апаздываючым кіем Мікола, несучы немы папаканую кашулю.

Мікола. Нарэшце дабраўся да вазкала. (Уважыў калі вайсковага непазятую кашулю.) Сядзь, жонка, адрэзай на ўсё граду. За дзень набегалася...

Аксінія (прывітаным голасам, пагражаюча). Мікола, зрабі ласку, дай адпачынак языку. Галава сіная, а ўсё як дзіць... (Мікола ўсімкінуўся, прымоў. Дастаў кашулю і жолюку, намерушы закурць.)

Аксінія. Мікола, сунайцеся! Аштрафуць тут жа курчыць нельга!

Мікола. Ну? (Адрывіць накіла.) Хоць адзін раз у жыцці ты праўду сказала.

Аксінія. Зрабі ласку...

Мікола. Гэтую жолю зрабіць не цяжка. (Хавае курцыя прыклад.) Толькі ж што рабіць да поезда чылых дзве гадзіны?

Аксінія. Маўчы! Гэтая работа будзе для цябе і самай неабходнай і самай цяжкай.

(Мікола сеў калі вайсковага, прыгледзеўся да яго. Паціснуў плячым, адумаўся, нешта ўспамінаў. Аспярожна палышоў да жонкі, па-зможніку штурхнуў яе ў бок і падмігнуў у бок вайсковага.)

Аксінія (гаворыць). Што?

Мікола. Шыш, нічога. На, патрымай кашулю. (Адымае сваю кію. Адымаючы вайсковага з другога боку, уласна прыгледзеўся да яго, задумчыўся шчыра патрымаў Вайскова да жонкі і нешта шыпча ёй на вушкі.)

Аксінія (адмаўляючы, гаворыць шпатам). Не тлумі гаалау, табе вядома...

Мікола. От пачыні... (Нерахува.) Хала, можа і зацімне ў вачух... Запыта — за спос не б'юць у нос... (Садзіцца побач з вайсковым і нібы між інымі пачынае да яго самонку.) Але ж і надвор'е сёння...

Вайсковы (апусціў газету). Надвор'е? Так, так надвор'е... (Зноў чытае газету.)

Мікола (падышоў да жонкі). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Аксінія. Дык ты яму, а не мне скажы, а то поцісся, як курчыць з яном.

Мікола (зноў падбаўляючы да вайсковага і, каб звернуць на сябе вачуху, паказвае вайсковому па-рэчыму дзвядцяткае чытае газету). Ну, хопіць, братка, чытай! Падмігнуць, можа знімаць у вачуху? Вайсковы (апусціў газету, прыгледзеўся да жонкі).

Вайсковы (адмаўляючы). А я табе кажу, што ён...

Земляжи

Алесь РЫЛКО

СЦЭНКА

звольце, дазвольце... А назву сваёй вёскі пачаеце?

Вайсковы. А як жа!.. Толькі не вёска, а мястэчка Зямчына...

Мікола (да жонкі). Ты чуеш, Аксінія? (Да вайсковага). А імя роднага бачкі не забудзь?

Вайсковы. Васіль Каліна...

(Дзяжурны, нічога не разумеючы, развёў рукі і дастаў у гэтай позе.)

Мікола. Каліна? Не разумею... (Да жонкі.) Аксінія, разумеў ты... Ты ж у мяне разумная...

Дзяжурны (здагадаўшыся, у чым справа). Земляжы за трыцца кіламетраў!.. Вайсковы (разумна). Што? Не можа быць! Няўжо абнавілася?

Мікола. Тут нешта не тое... (Падумоўшы, да дзяжурнага.) Трыцца не трыцца, а да Зямчына кіламетраў трыста будзе, у грамліскувую вайну вы маршываваў. Толькі як гэта мы памыліліся? Дзіўна!

Дык гаворыш, сынку, табе з дому пісалі, што і ў нашым мястэчку, табе з дому пісалі, электрастанцыя будуюць? Гэта сама, як і ў нас? Добра, зусім добра. Вос я і думаю за такое добрае жыццё, ды за наша першае, сынку, знаёмства... Жонка!.. Дастань там з кашулі... Э... э... медзавухі, зробім па адной...

(Аксінія дастае з чамаліна выціць і закурць. Дзяжурны хоча пайсці.)

Мікола (хавае дзяжурнага за крысо паплету). А ты, братка, куды?

Дзяжурны. Нельга, я на службе...

Мікола. Чаму нельга? Дзе пра гэта напісана? (Адымаючы на сцяну, паказвае трыць палым.) Там жа намалювана, што курчыць і плавачы нельга. А выплыж жа можа на. Ва ўсім свеце не п'юць толькі два чалавекі...

Дзяжурны. Так-то яно так, але мне нельга...

Мікола. Братка ты мой, кумокак ты мой шаўкоў! Мого піць я не буду прымушаць, глыні хоць з напарстак!

Дзяжурны. Хіба гэтаго якому кроплі...

Вайсковы. Дзяўзья Мікола, вы мяне прабадце, але, можа, і не трэба ніякай выціць! Навошта? Хіба нам ад гэтай вясельшчы, шчаслівай стане?

Мікола (разважліва). Яно то, угу... Але ж, братка, нейкая такая завязалася: спаткае добрага чалавека — чым яго прыняць? Добрым словам — само сабой, добрай чаркай — таксама...

Вайсковы. Гэта так, але не нахадзі... Дома, за сталом — інаша справа...

Аксінія (да вайсковага). Во, во! Я свайму чалавеку заўсёды гэта кажу!

Мікола. Маўчы, жонка. Адкуль ты ведаш, дзе можна выпіць, а дзе не?

Вайсковы. Аднак я, дзяўзья, не круціцеся. Так будзе лепш.

Мікола. Дык я не круціджуся. Вос хіба толькі чалавека (ківае на дзяжурнага) пакрыўдзілі.

Дзяжурны. Мяне? Чым?

Мікола. Чым, чым... Вядома. Запрасілі на чарку, а паказалі дзюру ад абарніка.

Дзяжурны. Каб большай бяды век не бачыць, дык я з ніколі гора не ведаў.

Мікола. А мы зробім так... (Бярэ ў жонкі бутэльку, падае дзяжурнаму.) Вазьмі, братка, прашу цябе. Дома, пасля працы медзавухі пакаштыць, Бярэ, бярэ! Ад душы прашу, братка. Яна ж у мяне не купіла, сваёй пчол поўны садок.

Аксінія. І праўда, вазьмі, добры чалавек.

Дзяжурны (сарамліва пацяскае плячым, бярэ бутэльку). Што ж, дзяўзья. Але бярэ з такою умовай: як будзеце другі раз у горадзе — прашу да мяне. Вуліца Падгорная, 10, Верабейчык. Плётка запомніць.

Мікола. О, зусім нішто! Запомніць! Падгорная, 10, Верабейчык. Гэта я запомніць! Чакай, зямлячок, у гэці. Абазьявова буду!

Як жакуць, не май сто рублёў, а лепш сто сямёр!

Дзяжурны (падае вэй руку). Дык мне трэба ісці, да пачынення. Чакаю, Дзяўзья! (Пайшоў.)

Аксінія (да мужа, неглыня голасам). Чалавек! Загаварыліся мы і на поезд свой спознімся.